

Het Surinamedagboek

Ander werk van Merijn de Boer

Nestlieders (verhalen, 2011)

Lucy B. en C.W. van der Hoogtprijs 2012

De nacht (roman, 2014)

't Jagthuys (roman, 2016)

De geur van miljoenen (verhalen, 2018)

De Saamhorigheidsgroep (roman, 2020) BNG Bank

Literatuurprijs 2020, De Inktap 2022

Merijn de Boer

Het Surinamedagboek

Amsterdam · Antwerpen
Em. Querido's Uitgeverij BV

2023

De kaart op p. 6 is afkomstig uit *Het eind van de kaart*
van Albert Helman.

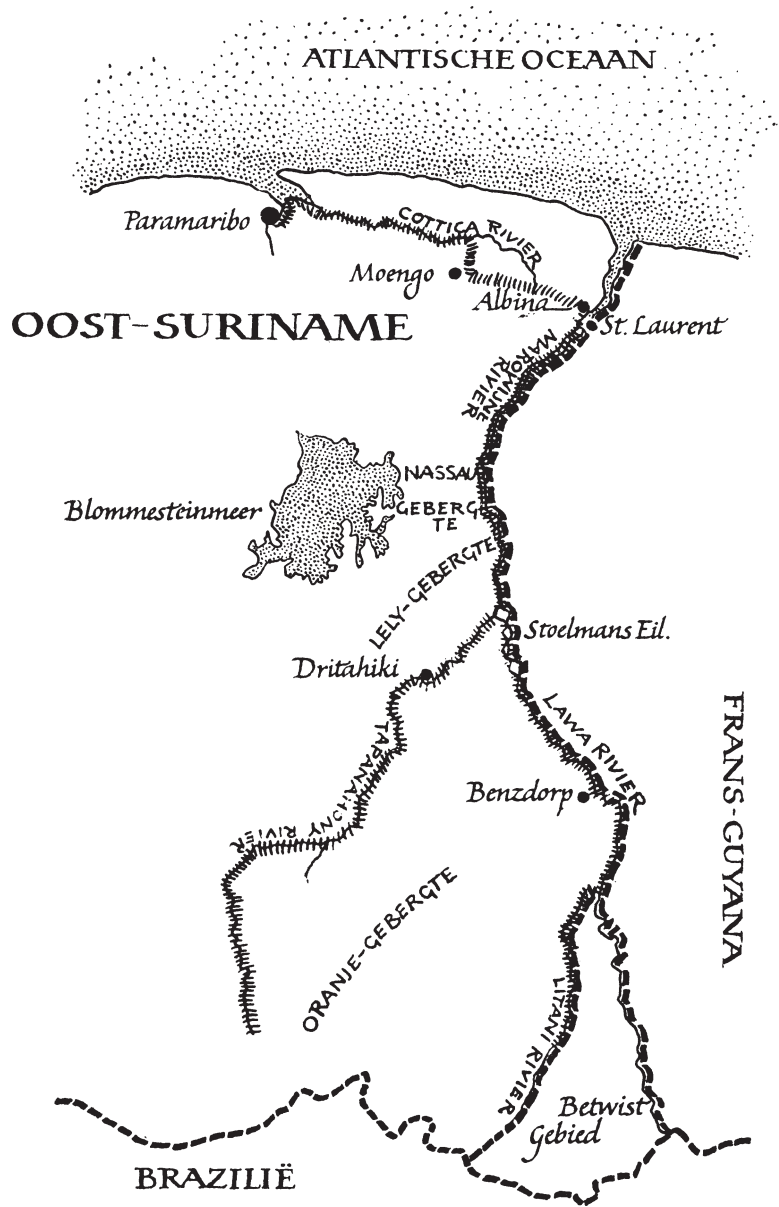
Copyright © 2023 Merijn de Boer
Voor overname kunt u zich wenden tot Em. Querido's
Uitgeverij BV, Weteringschans 259, 1017 XJ Amsterdam.

Omslag Bram Kleiweg
Omslagbeeld Dick Stolwijk (uit een luxe-uitgave van
De stille plantage van Albert Helman)
Foto auteur Loek Buter

ISBN 978 90 214 7560 8 / NUR 301
www.querido.nl

Voor Sabrina

Met dank aan Sensi Majokko

Zaterdag 26 maart 2011

Vanochtend bladerde ik door *De Groene Amsterdammer* en las de volgende advertentie:

Gratis last minute op vakantie? Maak een avontuurlijke en literaire reis door het binnenland van Suriname in het kielzog van Albert Helman. Meer informatie: helmanreis@paradijsvogels.nl of 0572-302406.

Ik heb meteen gebeld. Erg aardige man aan de lijn. Het blijkt te gaan om een door de Stichting Vrienden van Lou Lichtveld betaalde reis van drie weken door het oerwoud. Overdag varen in een uitgeholde boomstam en 's nachts slapen in een hangmat langs de rivier. Het lijkt me wel wat. De reis is bedoeld om meer bekendheid te creëren voor het leven en werk van Albert Helman. De man, Maurits Blomhert heet hij en hij werkt aan de biografie van Helman, vroeg of ik weleens van de schrijver had gehoord. Toen ik zei van wel, en vertelde dat ik tijdens mijn studie *De stille plantage* heb gelezen, was hij enorm verrast. Hij wilde meer van me weten en ik vertelde dat in september mijn debuut *Nestlieders* uitkomt en dat ik als redacteur voor uitgeverij Van Oorschot werk. Ik vertelde

ook dat ik altijd al geïnteresseerd ben geweest in Suriname omdat mijn vader er is geboren. Blomhert vond dit allemaal interessant om te horen. Hij kan zelf niet mee met de reis vanwege allerlei gezondheidsklachten en familieperikelen waarover hij nogal uitvoerig uitweidde. Hij suggereerde dat ik misschien een reisverslag kan schrijven. ‘Het zou echt heel mooi zijn als je dat wilt doen,’ zei hij. Hij heeft, als secretaris van de Stichting Vrienden van Lou Lichtveld, de reis georganiseerd en vindt het duidelijk erg jammer dat hij thuis moet blijven. Toen begon hij voor een tweede keer uitgebreid over die gezondheidsklachten, met details over urinewegen die ik niet per se had hoeven horen trouwens (al snap ik nu wel waarom hij niet mee kan). Het zou een troost voor hem zijn als hij een reportage van de reis kan lezen. Een van de andere reizigers heeft hij al gestrikt om onderweg foto’s te maken. Die kunnen dan, samen met mijn verslag, te zijner tijd bij de stichting worden ingeleverd. Misschien wilde ik er zelfs wel een boek van maken, suggereerde hij. Waarom niet? Ja, waarom niet, dacht ik. Het klonk me allemaal uitermate aangenaam in de oren. Ik zei dus op alles ja, met als gevolg dat ik geloof ik aanstaande dinsdag al naar Suriname vlieg.

Ik moet het nog wel met Van Oorschoot bespreken. Ik hoop maar dat Wouter het goedvindt dat ik bijna een maand niet op kantoor verschijn. Ik ga hem meteen bellen. Daarna naar antiquariaat Kok om boeken van Helman te halen. De reis is geïnspireerd op een verslag van hem uit de jaren vijftig: *Het eind van de kaart*. Hopelijk hebben ze die in de kast staan. Anders nog snel bestellen op Boekwinkeltjes.

14:31

Een paar uur later is er alweer een en ander gebeurd. Wouter gunde me de reis van harte, dus ik belde meteen weer Blomhert op. Die was net een broodje aan het eten, en wilde daar blijkbaar niet mee stoppen tijdens het bellen, waardoor ik de helft van de tijd naar gekauw luisterde. Als hij de hap bijna ging doorslikken, begon hij binnensmonds te neuriën. De eerste keer had ik geen flauw idee wat er gebeurde, maar later begreep ik dat het de aankondiging van het einde van een hap was: hij kon bijna weer praten. Hij zei hoe blij hij was dat hij een echte Helman-fan had gevonden – het leek me onaardig om dat te nuanceren – want van sommige anderen wist hij niet zeker of ze weleens een boek van hem hebben gelezen. Toen vroeg hij of ik misschien nog iemand anders wist die mee zou willen. Ik ben tot dusver de enige die op de advertentie in *De Groene Amsterdammer* heeft gereageerd.

Het punt is, begreep ik, dat de Stichting Vrienden van Lou Lichtveld (zoals hij echt heette, Albert Helman was een pseudoniem) heeft betaald voor de deelname van een vastgesteld aantal reizigers. Dus het is zonde als er een plekje onbenut blijft. Bovendien wil Blomhert zo veel mogelijk mensen ‘een onvergetelijke Helman-*experience*’ geven, zoals hij het zei. Ik heb trouwens sterk de indruk dat achter die stichting niemand anders dan Blomhert schuilgaat. Hij liet zich ontvallen dat hij behalve secretaris ook voorzitter en penningmeester is en dat de goedgevulde kas te danken is aan de erfenis van een tante. (Blomhert zei dat hij haar jarenlang, tot aan haar dood, Helman heeft voorgelezen in het bejaardentehuis.)

Een beetje wonderlijk is het allemaal wel. Eerder heeft hij via een reisbureau in Luttenberg (daar woont hij blijkbaar), ‘Op reis met Harminke’ heet dat, geprobeerd om deelnemers te vinden, maar niemand in Overijssel was geïnteresseerd. Daarna heeft hij, en dat was al vóór hij die advertentie in *De Groene Amsterdammer* plaatste, contact gezocht met een reisagentschap in Amsterdam. Dat zal zorgen voor de opvulling van de laatste plekken en ook een afgevaardigde meesturen naar Suriname. Maar als ik nog iemand wist die geïnteresseerd was, kon die zeker mee, dan zou hij het regelen. Ik heb er even over nagedacht, maar ik kon niemand bedenken. Hij begreep ook wel dat het lastig was om op zo korte termijn nog iemand te vinden. Hij nam weer een hap. Ik wachtte. Maar toen hij klaar was, viel er eigenlijk niet zoveel meer te zeggen. Hij wenste me een goede reis.

Voordat ik naar Kok ging, zocht ik *De stille plantage* op in mijn boekenkast. Ik blies er wat poezenharen van af. Terwijl ik de paperback doorbladerde, werd ik steeds enthousiaster over deze Helman-reis. Het verhaal en ook de leeservaring kwamen weer een beetje boven: Frans gezin verhuist in de zeventiende eeuw naar Suriname om er een plantage te stichten, en dat loopt uit op een grote mislukking. Ik herinner me een wrede plantageopzichter. En er is een onmogelijke liefde tussen een van de Franse dochters en een man die als slaaf op de plantage moet werken. Het was een erg mooi en tegelijk pijnlijk boek. Ik kreeg meteen zin het te herlezen.

Terwijl ik naar Kok liep, vroeg ik me af wie de an-

dere mensen zijn die meegaan. Een groepsreis zou me normaal gesproken niet aantrekken, want ik heb geen zin om met allerlei hinderlijke reisgenoten opgescheept te zitten. Maar op deze Helman-reis gaan natuurlijk alleen maar mensen mee die van literatuur houden, en dat zijn (bijna) altijd prettige, rustige en introverte types. Alhoewel, ik weet natuurlijk niet wie er nog via dat reisbureau in Amsterdam meegaan.

Ik werd ineens toch een beetje bang dat ik me heel ongemakkelijk zal voelen in een groep, terwijl ik aan de andere kant van de oceaan midden in de jungle ben. Vooral de nachten kwamen me plotseling beangstigend voor. Ik raakte er zelfs een beetje van in paniek. Moest ook ineens weer denken aan die ellendige vakantie naar India van vijf jaar geleden. Ik had me eigenlijk voorgenomen nooit meer zo ver weg te gaan.

Nu ik een uur later weer rustig achter de computer zit, denk ik dat het een goede ervaring voor me zal worden. Ik kan niet voor altijd thuisblijven met de poes en nooit meer Amsterdam uit komen, ook al is dat misschien wel wat ik het liefst wil.

Bij Kok raakte ik mijn onzekerheid weer wat kwijt. Toen een medewerker *Het eind van de kaart* voor me uit de etalage haalde, vanonder een hoge stapel Privé-domein-delen, vertelde ik dat ik dezelfde reis als Helman ga maken. Ik merkte dat ik extra hard praatte, zodat meer mensen het konden horen, en een vrouw die wat verderop stond keek geïnteresseerd op. Ik voelde me al helemaal de avonturier.

Achterin vond ik meer boeken van Helman. Ze hadden een hele plank vol. Ik weet nooit zo goed of dat in een tweedehandsboekhandel een goed of een

slecht teken is voor een schrijver. In elk geval heeft hij erg veel geschreven. In totaal meer dan vijftig boeken.

Ik heb onder andere *Zuid-zuid-west* gekocht, Helmans debuut, waarin hij zijn 'liefste herinneringen aan Suriname' beschreef. Ik vond de eerste pagina's meteen al erg mooi. Mijn oog viel op deze zin: 'Ik dank u [...] voor dit land, dat het eenzaamste is van alle landen, een klein, vergeten hoekje van Zuid-Amerika.'

Dat is me inderdaad weleens opgevallen: als ik aan buitenlanders vertel dat mijn vader in Suriname is geboren, hebben ze meestal geen flauw idee waar dat ligt.

Verder meegenomen: *Amor ontdekt Aruba* (liefdesverhaal, altijd goed), *De laaiende stilte* en *Orkaan bij nacht*. Ik vond ook een bundeling van radio-interviews met Helman, waar vast veel nuttige info in staat.

Het liefst had ik nog meer boeken gekocht, maar die kan ik niet meenemen. Er is weinig plaats in de boot, dus alleen het hoognodige mag ingepakt worden.

Ik rekende af en liep terug naar huis, kijkend naar de Amsterdamse gevels maar in gedachten al in Suriname.

Thuis werd ik gebeld.

'Met Merijn de Boer,' zei ik.

Ik hoorde iemand Wagner neuriën. De 'Walkürenritt'. De scène uit *Apocalypse Now* waarin ze komen aanvliegen in de helikopters. Hij deed ook een mitrailleur na.

'Ja, hallo?' zei ik.

Ik luisterde nu naar cafégeluiden. ‘Eén bier en één tosti,’ zei een man. Het viel me op dat hij de hoeveelheden heel nadrukkelijk uitsprak. Hij wilde er duidelijk niet twee.

‘Hallo,’ zei ik nog eens.

‘Sorry, ik moest even bestellen. Met Eljaar Altevogt spreek je.’

‘Hallo.’

Ik beseftte dat ik voor de derde keer ‘hallo’ had gezegd.

‘Heb je al zin in ons oerwoudavontuur, Merijn? We gaan dinsdag al, hè?’ Ik hoorde hem een slok nemen.

‘Jij gaat dus ook mee?’ vroeg ik.

‘Jazeker. Ik ben je gids, man,’ antwoordde hij. ‘Kom anders even naar Van Leeuwen. Jij woont ook in Amsterdam, toch? Blomhert gaf me je nummer. Hij stelde voor dat we alvast kennismaakten, want hij zei dat je veel van Helman weet.’

‘Nee, sorry, ik kan niet,’ zei ik.

‘O, oké. Jammer. Hé, heb jij dat boek waar de reis op gebaseerd is? Ik kon het in de AKO niet vinden net.’

Ik vertelde dat *Het eind van de kaart* alleen tweedehands te krijgen is en dat ik het had gekocht bij Kok. Ik zei ook alvast dat ik met Blomhert heb besproken dat ik een verslag zal maken van de reis.

‘Ja, precies, dat vertelde hij. Hartstikke goed, man. Doe ik de organisatie, vertel jij over Helman.’

Dat vond ik op zich prima.

‘Jij bent dus van Paradijsvogels?’ vroeg ik. Want ik herinnerde me die naam ineens uit de advertentie in *De Groene Amsterdammer*.

‘Bingo,’ zei hij. ‘Ik zie je dan dinsdag op het vlieg-

veld.' En hij hing op. Iets te snel, want aan de l en de d was hij nog niet toegekomen.

Ik heb hierna nog even met Blomhert gebeld en die zei dat hij had begrepen dat Eljaar een heel goede reisgids is, met veel ervaring. Nou ja, we zullen zien.

23:56

De hele avond gelezen in *Het eind van de kaart* met de poes op schoot. Tegen halfelf was ik nog niet moe en een beetje onrustig, dus ik besloot een avondwandeling te maken. Eerst langs de Oudeschans en daarna via de Blauwbrug naar de andere kant van de Amstel. Bij de Magere Brug kreeg ik het idee om langs Van Leeuwen te lopen. Terwijl ik langs de Prinsengracht liep en keek naar al die verlichte kamers en de lantaarnpalen die werden weerspiegeld in het water, besefte ik hoeveel ik van deze stad houd. Vreemd toch, dat je weg moet gaan om dat te voelen.

Toen ik bij het café kwam, bleef ik even aan de overkant staan. Binnen was het niet druk. Twee vrouwen zaten te roken aan een tafeltje. Op het verhoogde deel zat een oude man een krant te lezen of te slapen. De vierde bezoeker stond tegen de bar, met zijn ellebogen op de metalen reling. Hij was erg lang. En de verhoudingen van zijn lichaam waren vreemd: het gros van zijn lengte werd bepaald door zijn benen, hij had een vrij kort bovenlichaam en een merkwaardig klein hoofd. Van onder naar boven werd het kortom steeds minder.

Hij was duidelijk starnakel. Toen hij zich omdraaide, ging er een barkruk tegen de vloer.

Ik weet het natuurlijk niet zeker, maar ik neem aan

dat ik naar mijn toekomstige reisleader stond te kijken. Hij droeg een hoog afgeknipte spijkerbroek (er was wat boxershort zichtbaar), een vaalgroen hemd en donkerblauwe slippers. Hij had zich blijkbaar alvast gekleed voor Suriname. Of misschien kwam hij net terug van een andere exotische reis.

Heb heel even overwogen om naar binnen te gaan, maar ben uiteindelijk doorgelopen in de richting van het Rembrandtplein. Ik weet niet zo goed wat ik ervan moet denken, ervan uitgaande dat hij het inderdaad was. Enerzijds heb ik weinig zin om op reis te gaan onder leiding van een dronken proleet, die zich duidelijk geen bal interesseert voor Helman. Anderzijds vind ik zo'n kleurrijke figuur altijd wel vermakelijk.

Tijd om naar bed te gaan, maar ik weet niet of ik kan slapen.

Dinsdag

Vandaag vlieg ik. De afgelopen dagen had ik geen tijd om aantekeningen te maken. Zondag heb ik een waterdichte, knalrode tas gekocht, waar ik mijn rugzak tijdens het varen in kan doen, zodat mijn boeken en kleren droog blijven. Gisteren heb ik nog gewoon gewerkt en ben ik in de lunchpauze naar het consulaat gegaan om een visum te halen. In de metro las ik *Het eind van de kaart* uit. Het is een schitterend boek.

Af en toe heb ik nog gedacht aan dat tafereel in Van Leeuwen. Het had iets uitermate treurigs, zoals die Eljaar daar in zijn eentje stond te zuipen in het café. En tegelijk had hij, mede door die korte broek en dat hemd, iets onverschrokken en stoers over zich.

Het zou wel een grap zijn als het heel iemand anders blijkt te zijn geweest.

In Suriname ga ik gewoon op dezelfde manier door met dit dagboek. Ik schrijf zo veel mogelijk op, zodat ik, als we weer terug zijn in Nederland, genoeg materiaal heb voor het verslag aan de Stichting Vrienden van Lou Lichtveld. En wie weet kan ik er daarna inderdaad nog een boek van maken, zoals Blomhert suggereerde. Ik bedacht al een mooie titel: *In het kielzog van Albert Helman. Reis door het binnenland van Suriname*. Alleen: wie is er geïnteresseerd in het reisdagboek van een nu nog compleet onbekende schrijver? Eerst maar eens kijken hoe *Nestvlinders* wordt ontvangen. En misschien moet ik het wel pas publiceren als ik meer boeken heb geschreven en wat bekender ben.

Dit worden de laatste woorden die ik rechtstreeks op de computer tik. Straks gaat het met de hand, in een groot schrift dat ik heb gekregen van mijn collega's van Van Oorschot. Toen ik gister aan het einde van de middag wegging, kwam iedereen in de gang staan om me een goede reis te wensen. Het voelde hartverwarmend en ik besepte eens te meer, al terugzwaaiend, dat ik aan iets bijzonders ga beginnen.

'Neem je wel een scheerspiegeltje mee?' vroeg Menno nog. Daar had ik helemaal niet aan gedacht en het was een geweldige tip van hem. Hij kent het boek namelijk. Er is een passage waarin Helman erg idyllisch beschrijft hoe hij zich staat te scheren in de rivier, met behulp van een spiegeltje dat hij aan een tak heeft opgehangen. Het is misschien wel het hoogtepunt van het boek.

Op weg naar huis heb ik bij de Etos in de Joden-

breestraat meteen een scheerspiegel gekocht, zodat ik de scène in het oerwoud kan naspelen.

Ik moet bijna gaan, maar ik kan nog wel snel iets meer over *Het eind van de kaart* schrijven: het doel van Helmans reis was het in kaart brengen van de rivieren in het zuiden van Suriname. Ze wilden weten of die bruikbaar waren voor de vorming van een stuwmeer – dat er ook gekomen is: het Prof. Dr. Ir. W.J. van Blommesteinmeer, maar iedereen noemt het het Brokpondomeer. Het is een groot blauw vlak op de kaart van Suriname. Duizenden mensen hebben ervoor moeten verhuizen.

Tijdens de zes weken dat Helman in een korjaal (een uitgeholde boomstam) over de Surinaamse rivieren voer, had hij het zwaar. Er moest vaak worden uitgestapt om hun korjalen over de stroomversnellingen en ondieptes heen te tillen. Helman kreeg last van zijn voeten en zijn conditie viel hem tegen. Hij voelde zich in het oerwoud een ‘erbarmelijke stedeling’. Dat ga ik me vast ook voelen.

Nu moet ik stoppen, anders kom ik te laat. De poes ligt op haar rug op de grond naast mijn stoel. Ik hoop dat de buurvrouw goed voor haar zal zorgen. Ik zal haar missen (de poes bedoel ik). Al vraag ik me af of ik echt de poes ga missen of eerder het veilige thuisgevoel waar ze symbool voor staat. Vanaf nu moet ik aan dat soort dingen maar niet meer te veel denken, anders kan ik niet met enige geloofwaardigheid de rol aannemen van een schrijver-avonturier in de traditie van Graham Greene, Evelyn Waugh en natuurlijk Albert Helman. Tabee Amsterdam, het is zover. Ik ga naar Suriname.